

ROZWÓJ GOSPODARSTW MLECZNYCH W WARUNKACH KWOTOWANIA PRODUKCJI

Paweł Kasztelan

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

Kierownik: prof. dr hab. Henryk Runowski

Słowa kluczowe: kwotowanie produkcji mleka, rozwój gospodarstw, koncentracja produkcji
Key words: milk quota, development of farms, concentration of production

S y n o p s i s. Zaprezentowano zmiany w grupie towarowych gospodarstw mlecznych w latach 2003-2009 w Polsce. W opracowaniu wykorzystano informacje pochodzące z podmiotów produkujących w tym okresie na potrzeby przemysłu mleczarskiego. W celu zobrazowania skali zmian na poziomie gospodarstwa przedstawiono studium przypadku jednostki, która w analizowanym okresie bardzo intensywnie zwiększyła produkcję mleka. Przedstawione wyniki wykazały intensywny rozwój gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2003-2009, pomimo wprowadzenia systemu kwotowania produkcji. W tym okresie skup mleka w Polsce wzrósł o 26% przy jednoczesnym spadku liczby dostawców o 46%.

WSTĘP

Przez rozwój rozumiemy najczęściej proces zmian, który prowadzi do wzrostu cech ilościowych, bądź jakościowych opisujących dane zjawisko. W przypadku gospodarstw produkujących mleko, podstawowym kryterium rozwoju jest wzrost produkcji w perspektywie makro, a więc dla pewnej grupy podmiotów z danego obszaru, np. na poziomie kraju, jak również w perspektywie mikro – dla pojedynczej jednostki. Funkcjonujący na rynku mleka mechanizm limitowania produkcji wprowadza ograniczenia na obu tych poziomach. Powinien więc skutecznie zakłócać proces rozwoju gospodarstw mlecznych. Sytuacja ta miała miejsce w krajach UE. Po uruchomieniu w 1984 roku systemu kwotowania wzrost produkcji mleka na poziomie gospodarstw został bardzo wyraźnie spowolniony [Malak-Rawlikowska 2005]. Dotyczyło to przede wszystkim pierwszych lat funkcjonowania systemu, w których gospodarstwa musiały dostosować się do ustalonych poziomów produkcji.

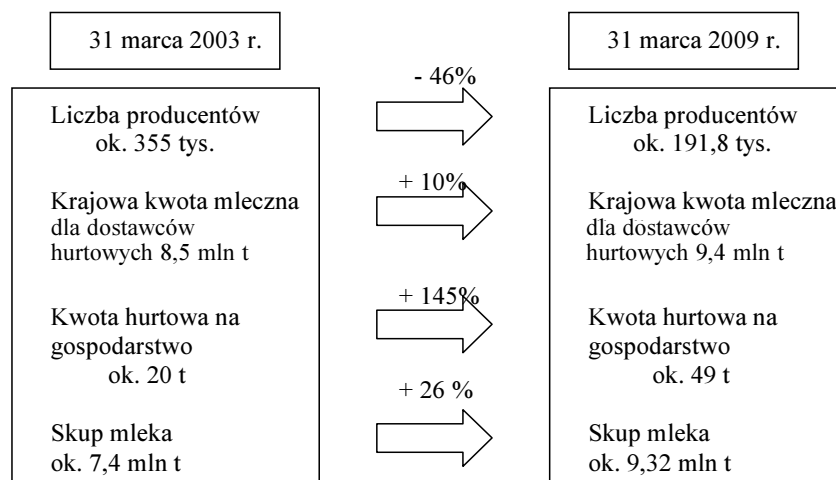
System kwotowania produkcji mleka jest mechanizmem, który w dotychczasowej historii był wielokrotnie modyfikowany. Jego konstrukcja umożliwia przepływ kwot między gospodarstwami na zasadach rynkowych lub w sferze administracyjnej. Wysokość kwot krajowych w wyniku korekty założeń systemu podlega również modyfikacji. Jego oddziaływanie na rozwój gospodarstw mlecznych zależy więc od bieżących kryteriów i zasad jego funkcjonowania. Pojawia się pytanie: czy wprowadzenie tego systemu w Polsce wpłynęło

negatywnie na rozwój gospodarstw mlecznych? W opracowaniu zaprezentowano zmiany w grupie polskich producentów mleka w latach 2003-2009. Analiza została przeprowadzona na grupie gospodarstw, które produkowały na potrzeby przemysłu mleczarskiego. Były to jednostki dominujące wśród towarowych gospodarstw mlecznych. Poza sprzedażą hurtową, drugim sposobem wprowadzania mleka na rynek, była sprzedaż bezpośrednia. W 2009 roku jej znaczenie było bardzo małe. Dostawcy bezpośredni stanowili jedynie 8,7% ogółu producentów zarejestrowanych w ARR i wprowadzali na rynek około 1,3% mleka [Solińska-Romaniuk 2009]. W opracowaniu przedstawiono także studium przypadku gospodarstwa mlecznego. Na tej podstawie zaprezentowano możliwe zmiany w produkcji mleka w skali mikro, czyli na poziomie producenta.

ROZWÓJ PRODUKCJI MLEKA W POLSCE W LATACH 2003-2009

Proces rozwoju gospodarstw mlecznych w całej Europie przebiegał w podobny sposób i był zróżnicowany jedynie stopniem intensywności zmian. Charakterystycznym jego elementem była koncentracja produkcji mleka na poziomie gospodarstwa, której towarzyszył proces rezygnacji z produkcji części podmiotów. Zmiany te miały miejsce w Europie Zachodniej, zarówno przed, jak i po wprowadzeniu kwotowania produkcji. Od momentu wprowadzenia systemu, wzrost produkcji w gospodarstwach rozwojowych stał się bardziej skorelowany z procesem likwidacji produkcji w podmiotach z niej rezygnujących. Przed 1984 rokiem w UE9 rocznie ubywało około 4% farm mlecznych. W latach 1985-1997 roczny ubytek gospodarstw mlecznych wzrósł do 4,6%, przy jednoczesnym wzroście produkcji na gospodarstwo o 119% [Malak-Rawlikowska 2005]. Takie zmiany miały miejsce również w Polsce, zarówno przed, jak i po wstąpieniu do UE. W 1996 roku funkcjonowało w Polsce 1258 tys. gospodarstw utrzymujących krowy [Parzonko 2009]. Do 2009 roku ich liczba zmniejszyła się o ponad 60% i wynosiła jedynie 495 tys. [Sych-Winiarek 2009]. W tym okresie produkcja mleka pozostawała na ustabilizowanym poziomie, wykazując niewielki trend wzrostowy na poziomie 5% dla całego okresu [Parzonko 2009]. Zmiany te doprowadziły do ponad 2,5-krotnego wzrostu produkcji mleka z gospodarstwa. Duża część gospodarstw utrzymujących krowy w Polsce produkowała jedynie w celu samozaopatrzenia i w związku z brakiem kontaktu z rynkiem, wykazywała bierne zachowania w stosunku do zmian w otoczeniu. Liczbę gospodarstw towarowych w Polsce określono precyzyjnie w momencie wprowadzenia kwotowania produkcji (w związku z obowiązkiem ich rejestracji). W 2005 roku liczba gospodarstw utrzymujących krowy w stosunku do jednostek towarowych wynosiła 730 do 343 tys. [Kasztelan 2006]. Zróżnicowanie to uległo jeszcze zwiększeniu w kolejnych latach.

W związku z brakiem systematycznych danych na temat towarowych gospodarstw mlecznych sprzed 2003 roku, trudno ocenić dynamikę rozwoju tych jednostek w okresie przed i poakcesyjnym. W opracowaniu zostały zaprezentowane zmiany w grupie gospodarstw mlecznych po 2003 roku, na podstawie informacji pochodzących z jednostek uczestniczących w mechanizmie kwotowania produkcji. W 2003 roku w Polsce funkcjonowało 355 tys. gospodarstw produkujących na potrzeby przemysłu mleczarskiego (rys. 1). W tym okresie poziom skupu mleka wynosił 7,4 mln t i był o ok. 2 mln t mniejszy, niż kwota hurtowa jaką dysponowała Polska. Produkcja mleka była silnie rozdrobniona. Gospodarstwa mleczne charakteryzowały się bardzo małą skalą produkcji. Przeciętnie na jednego producenta

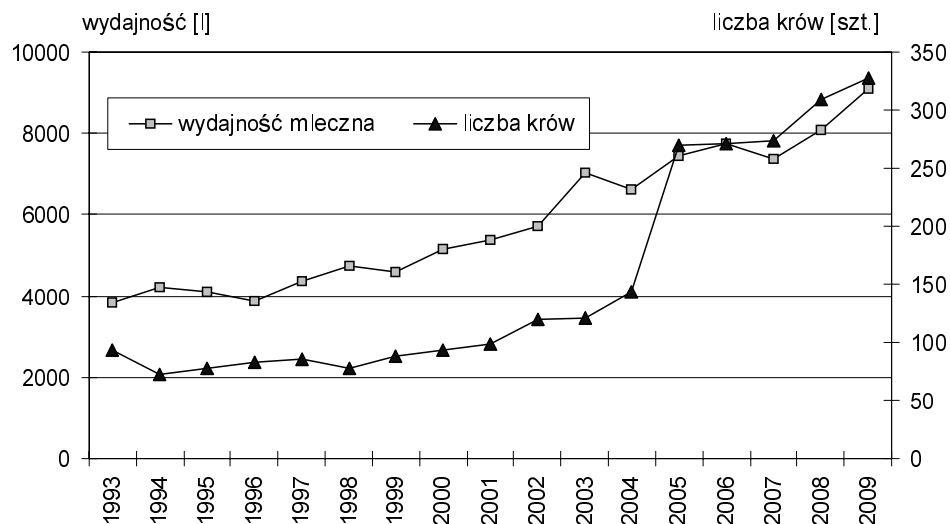

Rysunek 1. Produkcja mleka w Polsce w latach 2003-2009
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARR.

przypadało około 20 t mleka hurtowej kwoty produkcyjnej. W ciągu kolejnych 6 lat nastąpiły bardzo korzystne zmiany. Największy wzrost zanotowano w zakresie kwoty hurtowej przypadającej na jedno gospodarstwo. Wzrosła ona o 145% na koniec roku kwotowego 2008/2009. Pomimo tak dużych zmian, wielkość produkcji przypadającej na jednego producenta nadal należy oceniać jako niską, w porównaniu z krajami Europy Zachodniej [Kasztełan 2007]. Wraz ze wzrostem produkcji, malała liczba dostawców hurtowych i w latach 2003-2009 zmniejszyła się ona o 46%. Wzrost produkcji zrealizowany w gospodarstwach rolniczych był większy niż skala rezygnacji z produkcji mleka, która wystąpiła w analizowanym okresie. Zaowocowało to wzrostem skupu do poziomu 9,32 mln t, tj. o 26%. Wzrost ten był możliwy dzięki 10% zwiększeniu krajowej kwoty dostaw hurtowych, która była wynikiem zagospodarowania niewykorzystanej kwoty dostaw bezpośrednich, pozyskania rezerwy restrukturyzacyjnej i administracyjnego zwiększenia narodowych kwot mlecznych.

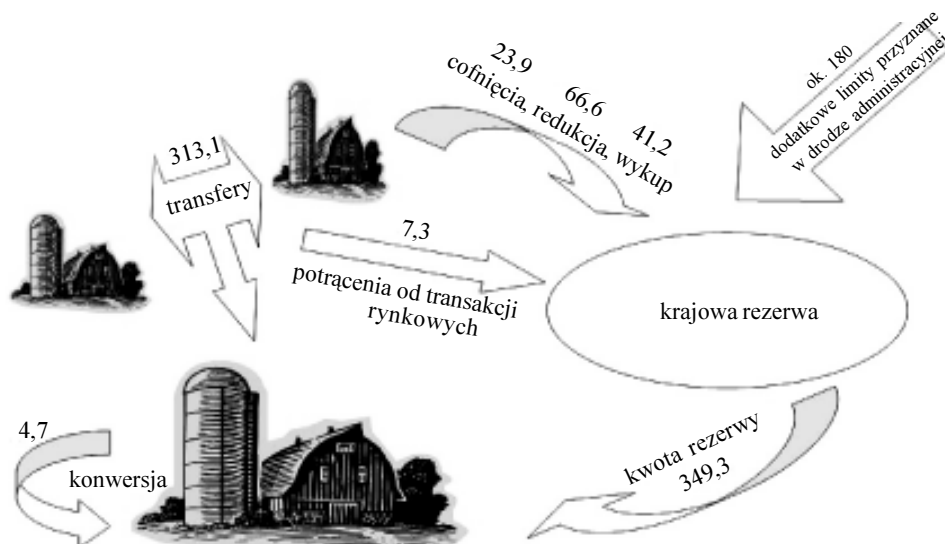
Tak duże zmiany w grupie towarowych gospodarstw mlecznych nie wpłynęły na zmianę w terytorialnym zlokalizowaniu produkcji mleka w Polsce. W 2004 roku połowę hurtowych kwot mlecznych zlokalizowano na terenie trzech województw: mazowieckiego (20%), podlaskiego (17%) i wielkopolskiego (13%). Poza nimi ważną rolę odgrywały: łódzkie (9%), lubelskie (8%), warmińsko-mazurskie (7%) i kujawsko-pomorskie (7%). Pozostałe 9 regionów nie miało istotnego znaczenia, absorbując od 1-3% hurtowej kwoty mlecznej [Kasztełan 2007]. W 2009 roku relacje te nie uległy dużym zmianom. Można było jedynie zaobserwować przepływ kwot mlecznych z regionów o małym znaczeniu dla produkcji mleka przede wszystkim do Mazowsza i Podlasia. Skala tych transferów dotychczas była niewielka. W kolejnych okresach należy oczekiwać nasilenia się tych procesów.

Zaprezentowane zmiany w skali makro dla grupy gospodarstw mlecznych były wynikiem zmian w poszczególnych jednostkach. Dla zobrazowania ich przebiegu wykorzystano studium przypadku przedsiębiorstwa, które bardzo intensywnie zwiększyło produkcję mle-

Rysunek 2. Produkcja mleka w badanym gospodarstwie rolnym w warunkach limitowania produkcji
Źródło: opracowanie własne.

ka. Zostało ono utworzone w 1993 roku na bazie majątku z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Od początku była w nim prowadzona produkcja mleka w oparciu o stado i infrastrukturę techniczną przejęte po byłym pgr. Kierunek ten był systematycznie rozwijany. Relatywnie, w stosunku do całego okresu, najmniejsze zmiany zaszyły w ciągu pierwszych 10 lat funkcjonowania jednostki (rys. 2). Nie można jednak określić ich jako małych. W tym okresie w wyniku wzrostu pogłowia krów mlecznych, jak i ich wydajności poziom produkcji uległ zwiększeniu ponad 2-krotnie. Oceniając ten proces należy również uwzględnić fazę rozwoju jednostki, w której był on realizowany. Nowo utworzone przedsiębiorstwo borykało się z wieloma problemami. Przejęte zasoby znajdowały się w bardzo złym stanie technicznym. Wprawdzie produkcja nie była zaniechana, jednak jej poziom był bardzo niski. Przeciętna wydajność mleczna w 1993 roku wynosiła 3,8 tys. l od krowy, obora była oborą „białaczkową”, a proces pozyskiwania mleka odbywał się z wykorzystaniem dojarki bańkowej. W tym okresie, podstawowym problemem dla całej jednostki były niedobory kapitału. Do 2003 roku rozwój produkcji mleka realizowany był w oparciu o istniejącą infrastrukturę techniczną, która poddawana była systematycznej modernizacji. Jej zakres był jednak ograniczony parametrami budynku, który pozwalał na utrzymanie 120 sztuk krów dojnych w oborze uwięziowej, z dojarką przewodową. Dalszy rozwój produkcji wiązał się z podjęciem działań inwestycyjnych. Taka decyzja została podjęta w 2003 roku. Rozpoczęto działania zmierzające do utworzenia fermy krów mlecznych na 300 szt. utrzymywanych w oborach wolnostanowiskowych, wyposażonych w samodzielną dojarnię karuzelową. W ciągu 6 lat cel ten został zrealizowany. W tym okresie wydajność mleczna krów wzrosła do ponad 9 tys. l, a pogłowie przekroczyło zaplanowany uprzednio poziom. Działania te doprowadziły do ponad 3-krotnego wzrostu produkcji mleka z gospodarstwa. Proces ten był realizowany w momencie wprowadzenia w Polsce mechanizmu limitowania produkcji. Nowowprowadzone

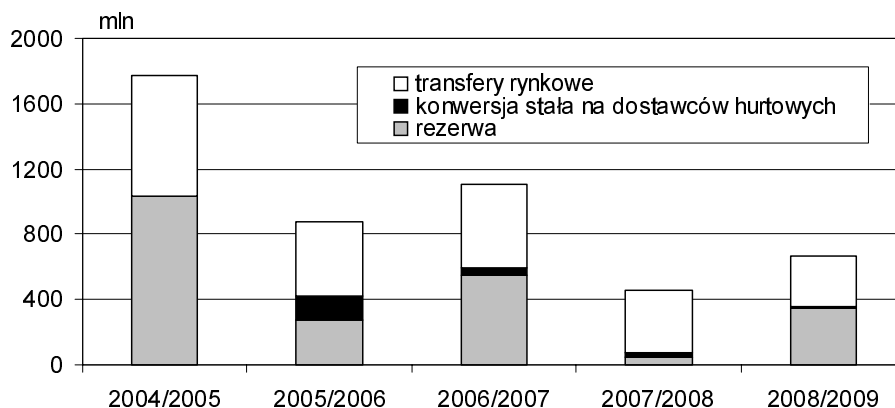

Rysunek 3. Pozyskiwanie dodatkowych kwot mlecznych przez dostawców hurtowych w ramach mechanizmu kwotowania produkcji mleka w roku 2008/2009 [mln kg]

Zródło: opracowanie własne.

regulacje (bariery wzrostu) nie wpłynęły negatywnie na rozwój jednostki. Wymusiły jedynie zintensyfikowanie procesu planowania, który w większym stopniu został podporządkowany czynnikom zewnętrznym, a nie samej produkcji. Podjęte działania pozwoliły na zrealizowanie zakładanych celów. Z punktu widzenia omawianego zagadnienia, za sukces należy uznać fakt, uzyskania większości dodatkowych limitów produkcyjnych w drodze administracyjnej. Ten kierunek pozyskiwania nowych kwot był charakterystyczny dla większości gospodarstw rozwojowych w Polsce, co zostało zaprezentowane w dalszej części artykułu.

Rozwój gospodarstw mlecznych po 2004 roku, był ściśle związany z aktywnością w zakresie pozyskiwania nowych limitów produkcyjnych. Proces ten mógł być realizowany w oparciu o rynek lub w ramach dystrybucji kwot przez system (rys. 3). Podstawowe kierunki pozyskiwania dodatkowych limitów produkcyjnych dla rozwojowych gospodarstw to: pozyskanie kwoty z krajowej rezerwy, transfery rynkowe (zakup, dzierżawa) i konwersje na poziomie gospodarstwa. W roku kwotowym 2008/2009 najwięcej nowych limitów produkcyjnych uzyskano w drodze administracyjnej z krajowej rezerwy kwoty mlecznej (349,3 mln kg). Duże znacznie odgrywały również transfery rynkowe, w których dominującą rolę pełnił zakup kwot (313,1 mln kg). Konwersje kwot, czyli w tym przypadku zamiana kwoty bezpośredniej na hurtową, miały niewielkie znaczenie (4,7 mln kg). Było to związane z małą ilością kwot bezpośrednich na rynku, które potencjalnie mogły być przedmiotem zamiany. Duża absorpcja kwot z rezerwy była możliwa dzięki jej systematycznemu odnawianiu w wyniku: powiększania narodowych kwot mlecznych w drodze administracyjnej oraz pozyskiwania kwot z rynku w wyniku cofnięć, redukcji, wykupu i potrąceń od transakcji rynkowych. W roku kwotowym 2008/2009 dominującym kierunkiem pozyskiwania kwot mlecznych do krajowej rezerwy, było przyznanie dodatkowych limitów dla Polski. Zgodnie z ostatnimi przyjętymi założeniami reformy WPR, proces ten będzie miał miejsce również w kolejnych latach

Rysunek 4. Główne kierunki pozyskiwania kwot mlecznych przez dostawców hurtowych w latach 2004-2009

Źródło: opracowanie własne.

[Łukasik 2009]. Drugim ważnym źródłem zasilania rezerwy było pozyskiwanie kwot z gospodarstw rezygnujących lub ograniczających produkcję (131,7 mln kg). Najmniejsze znaczenie miały potrącenia od transakcji rynkowych.

Krajowa rezerwa kwoty mlecznej nie była we wszystkich latach kwotowych podstawowym źródłem pozyskiwania dodatkowych limitów przez gospodarstwa rozwijające produkcję mleka (rys. 4). W latach kwotowych 2005/2006 i 2007/2008 głównym źródłem były transfery rynkowe. Konwersje kwoty bezpośrednio na hurtową miały największe znaczenie w drugim roku kwotowym, kiedy pozyskanie dodatkowych limitów z rezerwy stawało się coraz trudniejsze, a na rynku funkcjonowała duża ilość niezagospodarowanych kwot bezpośrednich. W kolejnych latach ten instrument tracił systematycznie na znaczeniu.

Tabela 1. Krajowa rezerwa i wykorzystanie krajowej kwoty mlecznej dla dostawców hurtowych w latach 2004-2010

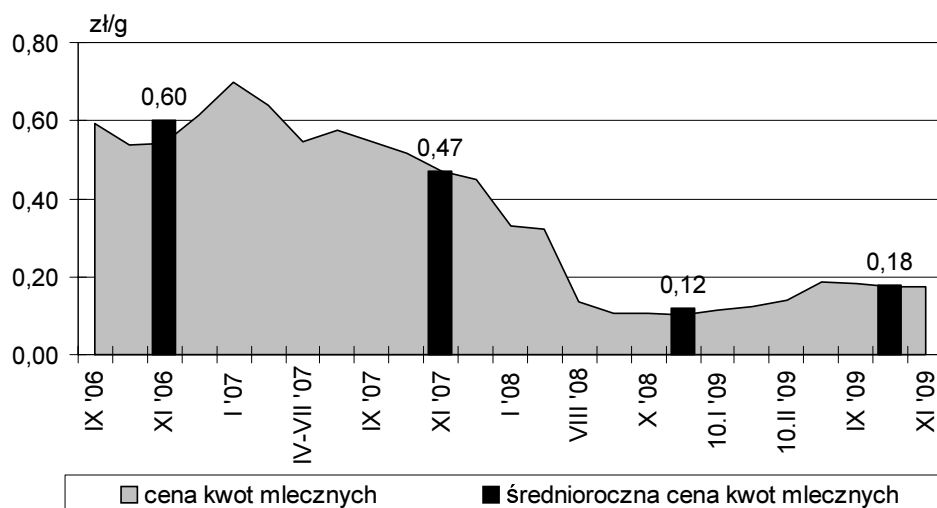
Wyszczególnienie	Krajowa rezerwa i wykorzystanie krajowej kwoty mlecznej dla dostawców hurtowych w latach kwotowych					
	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Rezerwa dla dostawców hurtowych [mln kg]	1033,5	310,6	558,9	60	359,3	252,4
Współczynnik przydziału kwot z rezerwy	1	1	1	0,25	0,91	0,51
Dostawy do podmiotów skupowych o referencyjnej zawartości tłuszczu [mld kg]	8,35	8,93	8,97	8,89	9,32	6,91*
Stopień wykorzystania krajowej kwoty mlecznej dla dostawców hurtowych	98,2%	103,3%	97,6%	96,4%	99%	73%*

* po 9 miesiącach roku kwotowego

Źródło: opracowanie własne.

Rola krajowej rezerwy w procesie rozwoju gospodarstw mlecznych w kolejnych latach była ściśle powiązana z jej wielkością (tab. 1). Drugim elementem mającym wpływ na jej rozdysponowanie były zasady podziału, które wraz z ograniczaniem dostępnej puli, coraz silniej ją reglamentowały. Dodatkowo od roku kwotowego 2007/2008 zastosowanie miał współczynnik – przydział kwoty z rezerwy, który ograniczał wielkość kwoty przyznawanej producentowi mleka. Wartość tego parametru poniżej jedności informowała o większym zapotrzebowaniu na kwotę z rezerwy w stosunku do jej wielkości. Sytuacja ta miała miejsce w ostatnich 3 latach kwotowych, pomimo reglamentacji w sposobie podziału. Oznacza to, iż producenci mleka dążący do dalszego rozwoju produkcji, muszą coraz częściej sięgać do innych sposobów pozyskiwania nowych limitów, wśród których dominującym wariantem jest zakup kwoty.

Śród podstawowych parametrów, które były brane pod uwagę przez rolników, przy podejmowaniu decyzji o zakupie kwoty mlecznej, należy wymienić: ceny kwot, ryzyko zapłacenia kary i jej wielkość oraz fakt występowania zaliczek na jej poczet. Ceny kwot mlecznych w Polsce dotychczas były bardzo zróżnicowane. Na rysunku 5 zaprezentowano poziom cen kwot mlecznych dopiero od roku kwotowego 2006/2007, ze względu na brak notowań z wcześniejszych okresów. W trzecim roku kwotowym średnia cena 1 kg kwoty mlecznej w Polsce wynosiła 60 gr. W kolejnych latach ulegała systematycznemu ograniczeniu do poziomu kilkunastu groszy. Do roku kwotowego 2009/2010 ceny kwot mlecznych charakteryzowały się bardzo dużym zróżnicowaniem terytorialnym, w związku z funkcjonującymi ograniczeniami w obrocie rynkowym pomiędzy poszczególnymi województwami. Występujące różnice w poziomie cen kwot mlecznych pomiędzy poszczególnymi regionami były nawet dwukrotne. Od roku kwotowego 2009/2010 ograniczenie to zostało zniesione. Duży wpływ na spadek cen kwot mlecznych miał również fakt zawieszenia pobierania w latach kwotowych 2008/2009 i 2009/2010 zaliczek na poczet kary, za przekroczenie posiadanych limitów – w wysokości 20 gr/kg. Były one pobierane od producentów niezależnie od prze-

Rysunek 5. Ceny kwot mlecznych w Polsce w latach 2006-2009
Źródło: opracowanie własne na podstawie ogólnopolskiej giełdy kwot mlecznych.

Tabela 2. Prognozowana wysokość kar [zł/kg] za przekroczenie krajowej kwoty mlecznej w zależności od wielkości krajowego przekroczenia i skali niewykorzystania limitów w systemie przy kursie 4,15 zł/EUR

Krajowe przekroczenie [mln kg]	Suma niewykorzystanych kwot mlecznych [mln kg]					
	0	100	300	500	700	900
50	1,15	0,38	0,16	0,10	0,08	0,06
100	1,15	0,58	0,29	0,19	0,14	0,12
150	1,15	0,69	0,38	0,27	0,20	0,16
200	1,15	0,77	0,46	0,33	0,26	0,21
250	1,15	0,82	0,52	0,38	0,30	0,25
300	1,15	0,86	0,58	0,43	0,35	0,29
350	1,15	0,89	0,62	0,47	0,38	0,32
400	1,15	0,92	0,66	0,51	0,42	0,35
450	1,15	0,94	0,69	0,54	0,45	0,38
600	1,73	1,48	1,15	0,94	0,80	0,69

Źródło: opracowanie własne.

kroczenia lub nie kwoty mlecznej. W przypadku braku przekroczenia były one zwracane rolnikom. Fakt występowania zaliczek dla producentów był dużym problemem, który bardzo niekorzystnie wpływał na płynność finansową. Był to istotny czynnik, który skłaniał do pozyskiwania dodatkowych limitów. W sytuacji braku zaliczek, decyzja o zakupie kwoty mlecznej mogła zostać odłożona w czasie, do momentu, w którym można dość precyzyjnie prognozować poziom skupu w danym roku kwotowym. Niskie prawdopodobieństwo wystąpienia kary mogło skłaniać część producentów do przyjmowania strategii produkcji ponad posiadane limity.

Kara za przekroczenie krajowej kwoty mlecznej dotychczas w Polsce wystąpiła jeden raz. Ryzyko kolejnego jej pojawienia się, w sytuacji systematycznego wzrostu skupu, jest ograniczane w wyniku krokowego zwiększania krajowej kwoty mlecznej. W 2010 roku opłata za przekroczenie kwoty wynosi 27,83 EUR za 100 kg mleka. Ponadto, od roku kwotowego 2009/2010 ustala się dodatkową stawkę w przypadku przekroczenia krajowej kwoty mlecznej w wysokości 150% opłaty podstawowej [Rozporządzenia Rady nr 1234/2007]. Przy kursie 4,15 zł/EUR podstawowa stawka kary wyniosłaby około 1,15 zł/kg mleka, a dodatkowa stawka około 1,73 zł/kg. W praktyce wystąpienie kar w tej wysokości jest mało prawdopodobne. Wysokość naliczanych kar, w przypadku wystąpienia przekroczenia krajowej kwoty mlecznej, zależy głównie od dwóch czynników: wielkości krajowego przekroczenia i sumy niewykorzystanych kwot mlecznych przez rolników. W roku kwotowym 2008/2009 na 16 województw, jedynie w 4 odnotowano przekroczenie zaalokowanych tam kwot [Reps-Bednarczyk 2009]. W tabeli 2 zaprezentowano zróżnicowanie wysokości kar w zależności od tych dwóch parametrów, przy kursie 4,15 zł/EUR. Maksymalna wysokość kary może wystąpić jedynie w sytuacji, gdy wszyscy producenci mleka wykorzystają w 100% posiadane przez siebie limity. W Polsce w momencie ewentualnego wystąpienia przekroczenia krajowej kwoty mlecznej, wysokości ewentualnych kar należy prognozować w przedziale od 6 do około 40 groszy za kg mleka.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W Polsce, po wprowadzeniu systemu kwotowania produkcji, rozwój towarowych gospodarstw mlecznych przebiegał bardzo intensywnie. Trudno porównywać dynamikę tego procesu w okresach przed i poakcesyjnym, w związku z brakiem porównywalnych danych dla tej grupy podmiotów. Można jednak postawić tezę, że mechanizm ten nie wpływał negatywnie na rozwój gospodarstw mlecznych. W latach 2004-2009 Polska miała perspektywę zwiększania narodowej kwoty mlecznej dla dostawców hurtowych. Producenci mleka w swoim modelu funkcjonowania musieli w większym stopniu uwzględniać otoczenie. W latach 2003-2009 skup mleka w Polsce wzrósł o 26%, przy jednoczesnym spadku liczby dostawców o 46%. Procesy te nie spowodowały dużych zmian w przestrzennym rozlokowaniu produkcji na terenie kraju. Rozwój produkcji mleka w gospodarstwach wymuszał ich aktywność w pozyskiwaniu nowych limitów produkcyjnych. W większości lat kwotowych dominującym źródłem ich pozyskiwania były działania administracyjne w ramach systemu. Duże znaczenie odgrywały również transfery rynkowe. Pozyskiwanie kwot z rynku wiązało się jednak ze wzrostem kosztów produkcji. Dzięki dostępności limitów w ramach krajowej rezerwy, negatywny wpływ tego czynnika na rozwój gospodarstw mlecznych mógł być ograniczony. Zaprezentowane w opracowaniu przykładowe przedsiębiorstwo realizowało strategię rozwoju, która była podporządkowana regułom funkcjonowania systemu kwotowania produkcji. Została ona oparta na założeniu, że kwestie produkcyjne są parametrami, które mogą być kontrolowane. Natomiast otoczenie, w tym przypadku system kwotowania produkcji, znajduje się poza wpływem jednostki, tworząc określone warunki do działania, bez gwarancji ich stabilności. Na tej podstawie w prezentowanym gospodarstwie starano się maksymalizować wzrost produkcji mleka. Proces ten był w pełni podporządkowany regulacjom prawnym, w ramach których odbywała się dystrybucja dodatkowych limitów produkcyjnych. Na poziomie produkcji powodowało to problemy organizacyjne, jednak głównym celem przyjętej strategii, było zapewnienie możliwości realizacji produkcji na założonym poziomie. Cel ten został zrealizowany. Nie oznacza to jednak, że w zakresie organizacji produkcji osiągnięto optimum. Gospodarstwo nadal jest w trakcie intensywnych procesów modernizacyjnych. Główną korzyścią ze zrealizowanej strategii było trzykrotne zwiększenie posiadanych limitów produkcji mleka w ramach działań administracyjnych, a więc bez generowania dodatkowych kosztów.

LITERATURA

- Kasztelan P. 2006: Limitowanie produkcji mleka w Polsce – ocena po dwóch latach działania systemu. *Przegląd Hodowlany*, nr 5.
- Kasztelan P. 2007: Koncentracja produkcji mleka w Polsce w latach 2004-2006. *Roczniki Naukowe SERiA*, Warszawa-Poznań-Kraków, tom IX, zeszyt 3.
- Łukasik W. 2009: Ocena funkcjonowania WPR – wybrane aspekty dyskusji. *Biuletyn informacyjny ARR*, nr 1.
- Malak-Rawlikowska A. 2005: Ekonomiczne i organizacyjne skutki wprowadzenia systemu regulacji produkcji mleka w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Parzonko A. 2009: Główne czynniki oddziałujące na zmiany ekonomiczno-organizacyjne w polskich gospodarstwach mlecznych w latach 1989-2009. *Roczniki Nauk Rolniczych*, Seria G, tom 96, zeszyt 3.
- Reps-Bednarczyk A. 2009: Kwotowanie produkcji mleka. *Biuletyn informacyjny ARR*, nr 9.

- Rozporządzenia Rady nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. *ustanawiające wspólną organizację rynków oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych*. Dz. Urz. UE L 299 z 16.11.2007, str. 1, z późn. zm.
- Sych-Winiarek J. 2009: Krajowy rynek mleka 2009/2010. *Biuletyn informacyjny ARR*, nr 11.
- Solińska-Romaniuk A. 2009: Agencja Rynku Rolnego – bilans roku kwotowego 2008/2009. *Biuletyn informacyjny ARR*, nr 5.

Paweł Kasztelan

DEVELOPMENT OF DAIRY FARMS UNDER THE CONDITION OF MILK QUOTA

Summary

The paper aims to present the changes that took place in the group of commodity dairy farms in Poland in the years 2003-2009. The used data come from farms delivering milk to dairy industry. Additionally, in order to research the scale of changes on the level of individual farms there was a case study analyzed, in which the analyzed farm intensified milk production. The analysis show that although introduction of milk quota the commodity dairy farms were growing significantly. In the analyzed period the purchase of milk in Poland increased by 26% and simultaneously the number of suppliers decreased by 46%.

Adres do korespondencji:
dr inż. Paweł Kasztelan
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 42 19
e-mail: pawel_kasztelan@sggw.pl